

Dialog byl nahrán ve čtvrtek 2. května 2013 dopoledne v centrále Rádia Svobodná Evropa – Rádia Svoboda. Vinohradská 159 A, Praha 10, Žižkov.

MS: *Začněme subjektivním dotazem: čím je pro vás rok 1989? S čím si jej spojujete? Jaké naděje jste vkládala do změny, která v Československu nastala, a jak se vaše naděje naplnily?*

OKV: Rok 1989 byl po mě osobně rokem nesmírně vzrušujícím, rokem plným událostí. Nemohu říci, že nečekaných, ale přesto velmi překvapujících. Jako redaktorka Svobodné Evropy jsem měla přístup k mnoha informacím a bylo z toho jasné, že se to v zemích komunistického světa „hýbe“. Režimy jeden za druhým padaly. Jistě k tomu přispěl fakt, že se vysílání Svobodné Evropy přestalo rušit.

MS: *Jednalo se o rok 1988.*

OKV: Toto bylo velmi důležité období. Byl zde Gorbačov a jeho reformy, hnutí v Polsku. Tam bylo vidět, že to k pádu komunistického režimu spěje. Maďarsko bylo to samé.

MS: *My jsme byli na posledním místě.*

OKV: Ano, a u nás v redakci jsme netrpělivě čekali, kdy se to u nás pohne též. Osobně jsem byla zapřažená do práce ve vysílání, bylo jí mnohem více. Museli jsme dělat speciální pořady. Byla jsem velice šťastna, neboť to bylo vyvrcholení našeho úsilí. Ani jsme nečekali, že v posledním roce se vše tak zrychlí. Člověk si spíše myslel, že se to změní stejným směrem, jaký jsme mohli pozorovat v Jugoslávii. Bylo to krásné a milé překvapení, že to tak rychle uzrálo. Samozřejmě jsem si představovala, že se vrátím do Československa a budu působit ve zdejších médiích. Co jsem si nedokázala přestavit, že nebudeme všude vítáni. Byli jsme v kontaktu s našimi posluchači, kteří byli tím pádem našimi přáteli. Neuměla jsem si přestavit, že zde budou lidé, kteří nám budou závidět a nebudou nás mít rádi z toho důvodu, že jsme žili a pracovali na Západě. Zřejmě jsme pro některé novináře představovali „nekalou“ konkurenci. To mě velice zarazilo.

MS: *Bylo ještě jiné překvapení?*

OKV: Co mě též překvapilo a zbolelo – zjistila jsem, že zde je spousta lidí, kteří nevěří v Boha. Na Západě jsem se s tím nikdy nesešla. V Německu, v Anglii, což jsou země, které dobře znám, tam pro člověka byla víra něčím samozřejmým. Když vysoký politik dělal důležité rozhodnutí, dodával: „Pomoz mi k tomu Pán Bůh.“ „Vydáváme se na cestu, tak s pomocí Boží.“ Člověk věděl, že tito lidé jsou vychováni na zásadách křesťanské humanity. Byl s nimi zajedno. V České republice jsem se ocitla v situaci, že jsem byla cizinkou, jako cosi zvláštního.

MS: *Dobrá, ale člověk si musí říkat: „Vždyť minulý režim jedenačtyřicet let velice pečlivě pracoval na tom, aby vymýtil křesťanské hodnoty, aby potlačil, co bylo běžné na Západě a jaké společenské normy byly před rokem 1948.“ Je to nemilé překvapení, ale jedná se o logický důsledek politiky.*

OKV: Odešla jsem v polovině období v roce 1963. Do té doby to tak nebylo. Lidé, z města, kde jsem žila, chodili do kostela, a to i ti, kteří vystoupili z církve, aby umožnili dětem studium, tak přesto jej navštěvovali. Musím říci, že takový stav společnosti, jakým jsem jej shledala po návratu, jsem si předtím nedokázala představit. Zajímavé je, že náš redaktor a katolický spisovatel Jan Čep před tímto varoval. Měl strach z morální devastace, kterou režim způsobí. Mnoha z jeho kolegů se tyto obavy zdály přehnané. Mysleli si, že to tak zlé zde nebude. Ono to však zlé bylo, možná ještě horší. Takový postoj zastával i křesťanský humanista Přemysl Pitter.

MS: *Znamená to, že exulanti si dělali o své domovině iluze.*

OKV: Ano, tak bych to řekla, ...

MS: ... i když vás lidé poslouchali. Dá se říci, že vykořenění hodnot, na nichž byla postavena první republika, bylo velké, ale dalo se očekávat.

OKV: Samozřejmě, byly to velké rozdíly. Po návratu do vlasti jsem zjistila, že je velký rozdíl mezi našimi stálými posluchači a mezi lidmi, kteří nás neposlouchali vůbec nebo pouze občas zprávy. My jsme se snažili posluchače vychovávat, a to právě k demokratickým hodnotám a demokratickému stylu myšlení. Zjistila jsem, že naši posluchači byli mnohem snášenlivější k názorům druhých než lidé, kteří nás neposlouchali. Samozřejmě jsme byli v kontaktu s první částí obyvatelstva. To bylo hodně lidí, ale přesto mě pak překvapilo – když jsem se začala běžně setkávat s lidmi v Praze – jak se vymezili negativním postojem vůči emigraci, vůči víře, vůči šlechtě, vůči Němcům, vůči Američanům atd.

MS: Ještě jednou zdůrazňuji, na čem se pracovalo, to neslo plody. Zdejší propaganda byla velká.

... Komunismus ...

MS: Přivítal bych, kdybychom se mohli dostat před rok 1989. Jak nahlížíte na komunistický režim a ideologii? Soudíte, že v počátcích byla snaha vytvořit „spravedlivou“, „harmonickou“ společnost?

OKV: To snad mohlo být u nějakých idealistů. Víím, že moje rodina znala idealistické komunisty. Ti však nevěděli, nebo nechápali, jaká je realita. V době, kdy již bylo pronásledování, zavírání! Zemědělci, kteří odmítali vstoupit do zemědělského družstva, tak nedostali šatenky a jiné přidělové lístky. Toto ti idealističtí komunisté vůbec nevěděli. Poté během doby jim začalo svítat. Týkalo se to též intelektuálů. Myslím si, že komunisté měli cíl myšlenkového porobení. Hlavně chtěli získat duši národa. Právě Svobodná Evropa vedla s režimem tento „boj o duši národa“. Myslím si, že se přetvařovali. Vííme, jak před volbami v roce 1946 slibovali. Gottwald se zapřísahal, že nebudou vznikat zemědělská družstva, že komunistická strana není proti náboženství. Jakmile se dostali k moci, tak začalo zatýkání. Vlastně přímo i vraždění. Byly i popravy.

MS: Můžeme říci, že v tomto kontextu je komunismus zločin.

OKV: Také si to myslím. Zažila jsem to na své osobě, na své rodině. Například má maminka, která v druhém manželství si chtěla vzít holandského státního příslušníka, nemohla dostat dvanáct let od československého komunistického režimu povolení ke sňatku. Z jakého důvodu? Bylo to pouze proto, že si někdo postavil hlavu a řekl: „Ne, žádného ‘západáka’ si brát nebudete!“ Nesměla jsem studovat na vysoké škole pouze proto, že prý můj „poměr k dnešku nebyl ujasněn“. Můj bratr nesměl studovat, nesměl ani dokončit střední školu. Byli jsme nejružnějším způsobem šikanováni a pronásledováni. Zažila jsem to na vlastní kůži. Jaký však byl k tomu důvod?

MS: To znamená, že ani nějaké pozitivum k režimu nepřidáte. Jsou lidé, kteří říkají, že člověk měl nějakou elementární jistotu, že nebude hladový ...

OKV: Z mého pohledu tuto jistotu neměl. To proto, že je to velký omyl a blud, který komunisté šíří. Například četníci či velitelé četnictva, kteří působili za první republiky, vůbec nedostali penzi. Některým podnikatelům, obchodníkům, kteří měli hypotéku na dům, také zabavili obchod a dům. Hypotéku museli splácet. To znamená, že byli absolutně ožebračeni. Takových případů bylo více. Víím, že jsem jednou byla v obchodě, byl tam důchodce, který kupoval 10 deka brambor, a jiné podobné případy. Dnes se šíří blud, že všichni měli práci, ale jakou? Sama jsem si mohla vybrat – jít do kravína, nebo k zedníkům. Toto však rozhodně nebyl můj životní cíl. Víím, že v některých ročnicích musela většina chlapců jít do dolů a děvčat do zdravotnictví. To proto, že to stát potřeboval. Nevím, zdali toto je to ideální, co by dnešní mladí lidé chtěli.

MS: Jsou takoví, kterým vyhovuje, aby se druhý o ně postaral. Domnívají se, že právě komunistická strana je stranou, která jim to umožní. Komunisté staví na jednoduchosti: budete-li nás volit, tak pomůžete vyřešit problémy světa. To proto, že naše recepty jsou účinné.

OKV: Jednoduché recepty vždy považuji za velice nebezpečné. Je to totéž, jako dnešní muslimští extrémisté. Ti též mají jednoduché recepty. K čemu to však vede?

MS: V systému je pak přítomen nepokoj, válka, bída, neúcta k člověku.

... Exil ...

MS: Volila jste exil a odešla ve svých dvaadvaceti letech. Podle vás to bylo jediné možné řešení?

OKV: Ano, původně, když se moje maminka chtěla provdat za Holanďana, myslela si, že se jí to podaří dříve než za 12 let. Neustále se hovořilo, že s ní pojedeme do Holandska. Původně jsem nechtěla. Chtěla jsem zůstat zde, ve své vlasti. Když mi byla znemožněna jakákoliv budoucnost ... Nemohla jsem jít do kravína, ani k zedníkům, jelikož jsem byla fyzicky slabá, nebyla jsem zcela zdravá. Navíc jsem měla úplně jiné životní mety, pro mě jiná cesta než odchod do emigrace nebyla. Nakonec jsem byla strašně šťastná, když se to podařilo. Když jsme přešli hranice, tak jsem děkovala Pánu Bohu.

... Charta 77 a disent ...

MS: Ti, kdo neodešli za hranice, měli svůj kritický postoj vůči režimu, tak byli zavíráni. Skupina odvážných lidí v roce 1977 sepsala Chartu 77. Jak se díváte na tyto lidi, kteří byli ochotni režimu vzdorovat a nekladli si nárok na politickou moc? Pouze upozorňovali na to, že režim nedodržel to, k čemu se sám zavázal.

OKV: Samozřejmě obdivuji jejich statečnost, protože to bylo něco úžasného, když se takto dokázali režimu postavit. Musím říci, že z počátku, když Charta vznikla, tak mnozí, kteří žili v exilu, jsme k tomu měli nedůvěru, jelikož jsme si říkali, že to nemůže dělat dobrotu, když tam také budou komunisté či bývalí komunisté, bývalí marxisté. Na jedné straně se nám to zdálo podezřelé, zdali v tom nemá prsty režim. Na druhé straně to nemá vyhlídky na pozitivní výsledek. Poté nás vývoj událostí poučil, že to bylo jinak. Pochopili jsme, že lidem musíme pomáhat tím, že budeme uveřejňovat a dále šířit jejich materiály, prohlášení. Snahou Svobodné Evropy bylo seznamovat naše posluchače nejen v Československu, ale i v jiných zemích s tím, co se u nás děje.

MS: Charta 77 a Rádio Svobodná Evropa byly na stejných vlnách. To znamená, že jste pomáhali lidem, kteří byli ochotni se obětovat.

OKV: Ano, ale oni nám též důvěřovali, a proto nám posílali materiály. Později nám dokonce i telefonovali a my jsme přímo vysílali jejich příspěvky.

MS: Takovým příkladem je Václav Havel ...

OKV: ... a také profesorka Šiklová, Josef Zvěřina a další a další. Jejich hlasem jsme přímo vysílali jejich zprávy, co se zde děje, co podniká Charta, co podniká VONS.

... Demokracie a kontexty ...

MS: V roce 1989 bylo častým slovem ve veřejném prostoru slovo demokracie. Jak vnímáte tento společenský řád? Sama ve svém profilu v encyklopedii „Kdo je kdo“ uvádíte, že máte ráda demokracii bez přívlastků. Jak si ji definujete? Můžete to objasnit?

OKV: Pro mě je demokracie vládou slušných lidí, a to na základě slušných pravidel, jejich dodržování. Je to fair play vůči všem. Jestli je to sociální, lidová nebo ...

MS: ... *parlamentní demokracie, vám není jedno ...*

OKV: Ano, ale přívlastků je spousta. Někdy je takový přívlastek pouze krycí jméno pro něco úplně jiného právě jako s lidovou demokracií, a proto říkám, demokracií bez přívlastků. Dalším mým heslem je, že k demokracii je nutno vychovávat. To je jedna z věcí, kterou Západ podcenil. Týká se to hlavně Američanů, kteří sami nikdy útlak nezažili. Oni si představovali, že svoboda automaticky znamená i demokracii. To však je obrovský omyl. Právě proto je nutné k demokracii vychovávat.

MS: *Ano, člověk má politickou a ekonomickou svobodu. Politická svoboda je využita ve veřejném prostoru. Je to schopnost se vymezit vůči systému. Tuto svobodu občané dostali, ale po roce 1989 začali více tíhnout ke svobodě ekonomické. To znamená, že svůj život budu řídit podle svých představ, budu moci podnikat, věnovat se přínosným aktivitám. To znamená, že budu realizovat svůj životní projekt. To znamená, že v jistém ohledu je demokracie svobodou, ale vztahuje se k prostoru politiky.*

OKV: Bylo a je to vše provázané, jelikož slušný člověk nebude vydělávat na neštěstí druhého, byť k tomu má příležitost. Pochopitelně, tamto bylo dědictví dlouhého komunistického režimu, kdy lidé ztratili kontakt s křesťanskými kořeny naší společnosti. Jednak tíhli k tomu, že se hlavně starali o sebe a svou rodinu. Jistě si mnozí z nás vzpomenu na heslo: „Kdo nekrade, okrádá svou rodinu.“ To je jedno z nejsmutnějších hesel, které znám. Problém tkvěl v tom, že například etika v podnikání u nás neexistovala. Bohužel naše tehdejší vláda tuto záležitost zanedbala. Setkala jsem se s jednou paní z Německa, která provozovala výuku podnikatelské etiky. Jela sem do Prahy nabídnout kurzy pro začínající podnikatele s tím, že celý program bude zdarma. Byla však odmítnuta, protože nebyl zájem. Toto je bohužel jedno z rozhodnutí, které přineslo špatné ovoce. Ve Svobodné Evropě jsme vysílali Desatero, co podnikatel smí a nesmí. Co má a nemá, co může a nemůže. Byl o to obrovský zájem. Lidé nám psali, abychom jim texty poslali, aby je mohli studovat. Poté jsme měli pořad Demokracie v teorii a praxi.

MS: *Na tomto pořadu se podílel i profesor Zdeněk Suda.*

OKV: Psal nám pán, který si chtěl založit soukromé sklenářství a nevěděl, jak vypočítat mzdu pro své tovaryše, zdali je to podle počtu zasklených oken, nebo dle rozsahu zasklené plochy. V tomto případě jsem musela telefonovat do mnichovského sklenářství a tam mně to vysvětlili. Tyto praktické věci byly součástí vysílání Svobodné Evropy. Hlavní byla etika, výchova.

MS: *Nu, ale byli zde lidé, kteří říkali: „Měníme systém, ale ne lidi. To proto, že víme, co znamenala převýchova lidí. To znamená, nechť jsou zde pravidla, a člověk si podle nich přizpůsobí své jednání.“*

OKV: Oni se tomu sami nenaučí. Někdo je to musí naučit. Vysílali jsme - po sametové revoluci - Úvahy časové a nadčasové od Jana Čepa. Jedním tématem byla i otázka pravé svobody, též o škodlivosti nenávisti. Jak nenávist škodí tomu, kdo nenávidí. Jaký to mělo velký ohlas! Vzpomínám si, že nějací manželé nám psali, že jejich sedmnáctiletá dcera dobře nerozumí pojmu svoboda, že pojem má pokřivený. Oni slyšeli Čepovu úvahu a hodně by si přáli, aby si to dcera mohla přečíst, aby poznala, co je to ta svoboda, co obnáší.

MS: *Člověk se může setkat s postojem, že lidé z Východu, kam patřila i naše země musí například „vyjet“ do zahraničí, aby tam byl konfrontován s tím, na čem je založen tamní systém, jelikož člověk žil jednačtyřicet let v oprátce, a jistě je obtížné se najednou vypořádat se svobodou a obnovovat otevřenou společnost.*

OKV: Samozřejmě, že je to obtížné. Šance byly. Hodně šancí se propáslo.

MS: Zkrátka – k existenci v demokratickém systému je nutná výchova.

OKV: Ano, o tom pojednává skvělá kniha amerického filozofa Michala Novaka Duch demokratického kapitalismu, kterou jsme četli na pokračování. To též vyvolalo obrovský zájem, kniha byla okamžitě vyprodaná.

MS: Soudím, že ji vydal Občanský institut.

OKV: Sama jsem jim tehdy doporučovala, aby udělali dotisk titulu. To se však nestalo, ani nevím z jakých důvodů. Každopádně to byla jedna z šancí, která se propásla.

... Autority v demokracii ...

MS: *Inu, hlad po informacích tohoto druhu byl. Ale pojďme dále. Můžeme říci, že důležitou autoritou při obnovování demokracie byl T. G. Masaryk, k němuž se odvolával Václav Havel.*

OKV: Bylo zajímavé, že za minulé doby, když se komunistický režim snažil naše vysílání ovlivnit, tak nám posílali různé desinformace jako falešné dopisy od posluchačů žádajících, abychom nepřipomínali Masaryka, že to již nikoho nezajímá, nebo abychom zrušili náboženské vysílání, jelikož nikdo již u nás není věřící v tom náboženském slova smyslu. Člověk si poté musel dát práci s analýzou takových dopisů, aby zjistil, který je falešný a který je pravý.

MS: *Je otázkou, zdali se z Masaryka nestal pouze takový obal. Víme, že díky němu vzniklo Československo. Někteří z nás vědí, že to byl profesor, jenž zpočátku nebyl národem uctíván, v jistém ohledu byl psancem. Nakonec se stal symbolem dvacetiletí, k němuž se vztahujeme.*

OKV: Měl snahu bořit mýty. To však není populární. Stačí si přečíst Čapkovy Hovory s TGM. To je ohromně výchovná kniha.

MS: *Také byla kritizována i Masarykovými potomky.*

OKV: Kritizovat lze všechno, neboť lidské dílo není dokonalé.

MS: *To jsme mírně odbočili, třebaže se to dá brát jako zpestření. Co tedy demokracie a autorita? Je pro demokracii důležitá?*

OKV: Jistě!

... Demokracie, dialog a dědictví minulosti ...

MS: *Ještě, když jsme u Masaryka a hovoříme o demokracii, jak vnímáte význam dialogu? To proto, že říkal: „Demokracie, to je diskuse.“ Jak vnímáte kvalitu dialogu ve více jak dvacetiletí? Svobodná Evropa se snažila kultivovat veřejný prostor před a krátce po roce 1989. Jak hodnotíte význam a kvalitu dialogu?*

OKV: Dialog považuji za velmi důležitý. Bohužel u nás lidé nevědí, co to dialog je. Myslí si, že je to monolog a druhý k tomu přikyvuje. Stačí, když se podíváte na Otázky Václava Moravce, jak se politici překřikují. Jeden hovoří přes druhého. Vůbec neposlouchají, co říká ten druhý, zkrátka si „melou“ své. Velká chyba a nedostatek naší společnosti spočívá v tom, že lidé nemají úctu k názoru druhého.

MS: *Myslíte si, že to nač upozorňujete, je způsobeno minulostí, nebo jsme si pokřivili náš pohled na*

demokracii a je to výsledek té nové doby?

OKV: Myslím si, že je to především dědictví minulosti, protože dnešní generace, řekněme čtyřicátníků, již měla kořeny v komunistickém systému. Bude to trvat další generace. Hlavně když budou cestovat na Západ, budou vidět, jaké tam to je, tak se z toho poučí. Izraelitům to trvalo 40 let, než přešli z Egyptského zajetí do svobodné zaslíbené země. U nás to bude též trvat 40 let ...

MS: *Nejméně čtyřicet let. To znamená, že žijeme v posttotalitním světě, způsoby chování lidí nesou silnou stopu morální devastace, kterou tento národ zakoušel jednačtyřicet let.*

OKV: Můžeme na to nahlížet tímto způsobem. Zde vzniklo jisté vakuum, když padl komunistický systém. Bylo otázkou, čím se toto vakuum naplní. Soudím, že tam se staly různé chyby a že byly propaseny různé šance. Totéž se stalo například v Afghánistánu, kde když odešli Sověti, tak si Západ myslel, že nyní je vše v pořádku, že v zemi už bude svoboda. Tam též vzniklo morální vakuum, které pak zaplnil Taliban. Kdyby tam Západ poslal učitele, kteří by byli učili lidi demokracii, nemuselo to dopadnout tak, jak se nakonec stalo.

MS: *Na druhou stranu můžeme říkat: „Zaplat Bůh, nejsme jako v Afghánistánu.“*

OKV: Přesně tak ...

MS: *Spíše bychom se měli srovnávat s těmi lepšími. To znamená s Německem, Rakouskem, tedy s těmi zeměmi, které jsou nám blízké a od nichž jsme byli odtrženi. To je západní Evropa. Patříme snad k Západu?*

OKV: Se znepokojením pozoruji jeden jev, protože jezdívám do Německa, do Anglie a vidím, že pomalu z Východu proniká tamní životní styl. To znamená nepoctivost, lajdáctví, korupce, tedy to, co tam dříve nebylo. Zkrátka lidé z Východu tam vnášejí tyto nedobré praktiky.

MS: *Musíme se s tím odpovídajícím způsobem vypořádat. Možná tam důležitou roli hraje prvek sekularizace vyspělého světa.*

OKV: Ano, to též ovlivňuje.

... Demokracie a úpadek ...

MS: *Sdílette pocit hořkosti, že naše demokracie zažívá úpadek? Ostatně říká se, že západní demokracie je v krizi. Jak na toto nahlížíte? Nemyslíte si, že lidé, kteří toto říkají, jsou příliš skeptičtí?*

OKV: Nemyslím si, že západní demokracie je jako taková v krizi. Určité krizové jevy se objevují, ale zdaleka ne v takovém rozsahu jako u nás. Stačí se podívat na korupci. To je docela něco jiného. Sem tam jsou ojedinělé případy, které jsou spravedlivě potrestány a ne zamety pod koberec. Řekla bych, že se u nás bohužel takzvaná demokracie začala vyvíjet nesprávným směrem či se ve vývoji zadrhla. Není to přesně, co by to být mělo.

MS: *Možná je to způsobeno tím, že místo demokratického kapitalismu, tedy systému, na který jste upozornila a v němž důležitou roli hrají lidé, kteří rozhodují o směřování společnosti, místo lidí rozhoduje síla kapitálu. To znamená, že zde nemáme demokracii jako vládu lidu, lidem a pro lid, ale nepřímo nám vládnou lobbistické skupiny díky partikulárním zájmům, které promítají do právního pořádku. Nakonec na to doplácíme my, obyčejní lidé.*

OKV: Michael Novak v knize Duch demokratického kapitalismu tento fenomén rozebírá. Principy

kapitalismu musí být založeny na mravních principech. Bez toho to nejde. To je jedna věc, která hned od převratu chyběla, protože komunisté mravní principy zrušili. Zde bylo jedno východisko, a to byla poslušnost straně. Až na popraviště. Kde se to mělo vzít? Myslím si, že se mělo více udělat pro to, aby lidé s těmi principy byli seznámeni. To se však bohužel zanedbalo.

... Kapitalismus ...

MS: *Dobrá, rád bych se zeptal, zdali si myslíte, že obnova hospodářského řádu – kapitalismu, který panuje v západním světě – byla logickým vyústěním krachu centrálního plánování. Mnozí z nás se domnívali, že budou moci podnikat, doženeme Západ, budeme bohatí. S takovýmto postojem se můžeme setkat. Ano, chtěli jsme být bohatí, ale měli jsme socialistický přístup k práci ...*

OKV: To je také pravda. Druhou věcí je, že člověk poctivě nezbohatne rychle během několika let. Na tom musí pracovat celá jedna či dvě generace. Bohatství se postupně vytváří. Bohužel, zde lidé chtěli okamžitě vše. Víím, když jsem přijela v šedesátých letech do Německa, tak tam, a to bylo 15 let po válce, lidé teprve začínali jezdit na dovolenou do zahraničí do Itálie, rodiny teprve začínaly nakupovat. U nás vše chtěli okamžitě.

MS: *To však ještě bylo německé hospodářství ve velkém boomeru, díky němuž dohánělo válečné ztráty.*

OKV: Tak rychle to nešlo.

MS: *Bohužel, lidé jsou netrpěliví. I v Bibli je popisováno, jak by lidé raději měli jistý chléb a obětovat by tomu i hodnotu svobody. Není náhodou reptání charakteristické pro český národ? Chceme všechno hned, a když to nemáme, tak je špatně.*

OKV: To je výstižná charakteristika našeho národa.

MS: *Jak vnímáte problémy, které jsou spojeny s budováním kapitalismu? Něčeho jste se dotkla. Narážím na to, že bylo mnoho kauz týkajících se tunelování. Ne nadarmo se říká, že Češi přispěli slovem „tunelovat“ ...*

OKV: ... do světového slovníku. Řekla bych, že to záleží na výchově mladé generace. Děti samy to ze vzduchu nepochytají, co je správné, etické chování.

MS: *To znamená, že neetické chování, které bylo běžné v devadesátých letech, bylo logickým vyústěním marasmu, který zde existoval.*

OKV: Ano, zcela určitě. Například komunismus nutil ženy do práce. To znamená, že se nemohly starat o své děti. Režim to ani nechtěl, usiloval, aby je vychovávaly školy. Ty však jim dávaly komunistické vzory jako Pavlík Morozov, jenž udal svého otce a posléze byl popraven. Tento Pavlík byl nám dáván za vzor. Co je to pro mladého člověka za vzor? Pak v nich samozřejmě vzniká egoismus. To je to já, já, pouze já ... Já jsem hlavní a vše musí být podřízeno mým přáním. Já si mohu dělat, co chci. Hlavně, že budu z toho mít prospěch. Dnešní stav je tohoto důsledkem.

MS: *Můžeme to vidět v politice i v podnikání. Lidé jsou v jistém ohledu bezohlední ...*

... Pokrok v hospodářství a společnosti ...

MS: *Na druhou stranu je nutno přiznat, že mnoho dobrého se v minulých letech vytvořilo. To znamená, že náš svět není černobílý.*

OKV: Ano, také vidím obrovský pokrok. Žiji zde již dvacet let. Vzestup úrovně je velký. Hlavně to člověk může pozorovat u mladých lidí. Na školách dělávám přednášky a besedy s mladými lidmi. Mají lepší přístup než dospělí. Ptají se, nebojí se zeptat, neskáčou mi do řeči, počkají, až domluví a poté mi položí další otázku. Myslím si, že čím více lidí bude mít šanci studovat v zahraničí, tím lépe, protože zjistí, jaké to tam je. Vkládám v budoucí generaci velké naděje.

... Hodnoty ...

MS: *Spontánně jsme přešli k otázce hodnot. Jednou z nich je úcta k člověku. To je jedním z pilířů svobodné společnosti.*

OKV: Další hybnou silou všeho negativního je závist. To je něco, co v Anglii neobjevíte. Tam si lidé tak nezávidí. Když soused má něco lepšího než já, tak pracuji více, abych si to mohl opatřit, nebo si řeknu, že to ani nepotřebuji. Člověk se tam nesetkává s trpkou závistí: „Ať to též nemá, když to nemám já ...“

MS: *Někteří lidé u nás podléhají rádi myšlenkám o „předčasném skonu susedovic nevinné kozy....“*

OKV: Na tuto strunu hráli komunisté. To proto, že při prvních volbách v roce 1946 naslibovali lidem, že dostanou majetek velkostatkářů, šlechticů. Lidé volili na základě ziskuchtivosti a závisti komunisty, aby získali část pole z nějakého šlechtického dvora. O tomto mi vyprávěla babička. Závist byla hnací silou negativního vývoje komunistického systému.

MS: *To však vede k rozeštvávání společnosti.*

OKV: Přesně tak.

MS: *Když diskutujeme otázku lidských hodnot, zeptal bych se, zdali se podle vás postavení občanů zlepšilo? Z toho, co říkáte, ano ... Dříve ti, co nešli s námi, šli proti nám. Dnes toto rozdělení neplatí? Je úcta například k názorům druhých?*

OKV: Jak u koho. U komunistů toto heslo bude stále platit. Nemyslím si, že u jiných stran by to platilo.

MS: *Myslel jsem to obecně.*

OKV: Když myslíte obecně, tedy mnoho lidí netoleruje odlišný názor druhého. Vidí ve svém protějšku nepřítele. Jakmile nemá stejný názor jako já, tak je můj nepřítel. V tom je možné vidět problém naší společnosti.

... Hodnota svobody ...

MS: *Slovem, které bylo v roce 1989 nejvíce zmiňováno, bylo „svoboda“. Chceme svobodu! Jak se stavíte k této hodnotě? Člověk byl stvořen proto, aby svobodný byl, aby díky svobodě tvořil a mohl kooperovat se společností.*

OKV: Myslím si, že svoboda je základní dar Boha lidstvu. Kolikrát lidé žehrají na to, proč Bůh dopouští války a různé nepravosti. Bůh dal člověku svobodu, aby se sám rozhodoval. Buď svobodu využije k něčemu dobrému, nebo ji zneužije. Myslím si, že právě mnoho lidí si svobodu plete s anarchií. Také neznamená, že moje svoboda je absolutní svobodou. Někde bylo řečeno, že moje svoboda končí tam, kde začíná svoboda druhého. Tato skutečnost je velmi důležitá. Dostáváme se k principům, které se lidem „nevtloukají“ do hlavy, abych tak řekla.

MS: *Dříve k pomyslnému vtloukání pomáhal i pan učitel, který byl autoritou ...*

OKV: Nemyslela jsem fyzickým způsobem. Kantor byl autoritou jinak ...

MS: *Tito lidé apelovali, jak se člověk má či nemá chovat. Dnes, když se člověk snaží být nositelem hodnot, tak je vysmíván.*

OKV: Například Rádio Svobodná Evropa vychovávalo lidi k demokracii, svobodě, toleranci. Když dnes v médiích řeknete slovo vychovávat, tak se každý zděsí. Řeknou: „To ne, to nemůžeme ovlivňovat ...“

... Pravda a láska ...

MS: *Dobrá, jakou hodnotu má podle vás pravda? Byl to Václav Havel, který zaštitil sametový převrat sloganem: „Pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí.“ Jak k vám tato slova po čase promlouvají? Bez pravdy, jako popisu skutečnosti a bez lásky bychom jako lidé existovat nemohli.*

OKV: Pravda je velmi důležitá, protože musíte vědět pravdu o svém okolí, o prostředí, v němž žijete. Komunisté ji překrucovali.

MS: *Oni se pravdy báli, ...*

OKV: ... nebo lhali. Vyloženě líčili skutečnost úplně jinak, než jaká byla. Kolikrát, když si na to vzpomenu, když někdy v televizi ukazují staré filmové týdeníky, normalizační seriály, tak člověk vidí, jaké to bylo lakování na růžovo. To je překrucování skutečnosti, jelikož to takto vůbec nebylo. Samozřejmě ve škole ... Chodila jsem do školy v padesátých letech, tak mi doma řekli přesně, jak to je, jaká je situace, že komunisté lidem berou domy, zavírají je do vězení, popravují je, nutí sedláky do zemědělských družstev - to vše jsem věděla. Mnozí spolužáci to nevěděli, jelikož se jim to rodiče báli říci, i když sami věděli, jaká je situace. Tato skutečnost jim křivila charakter. To proto, že vyrůstali v představách, že je vše jinak, a pak najednou přišli do života a zjistili, že to není tak, jak jim to režim předkládal. Mnoho lidí propadlo cynismu a řeklo si: „Dobrá, budu si dělat, co chci, a nebudu na jiného brát ohledy, když nikomu nestojím za to, aby mi řekl pravdu.“

MS: *Byli lidé, kteří za pravdu byli ochotni trpět. Byli lidé, kteří kvůli lži odešli, třebaže s vlastní udržovali kontakt. Vidíme, že někomu hodnota pravdy a lásky připadá v politickém slova smyslu kýčovitá.*

OKV: Lecčemus se říká kýč. Krásný obraz se označuje za kýč, stejně tak je to se západem slunce. Považuji to za cynismus, že se kýč říká „pravdě a lásce“ ... Osobně si říkám, že kdybychom všichni žili v pravdě a lásce, tak bychom se všichni měli mnohem lépe ...

MS: ... říkáte jako v ráji.

OKV: Myslím si, že o tyto hodnoty bychom měli usilovat. V lásce je zahrnuta tolerance, ...

MS: ... oběť, ochota k druhému, ...

OKV: ... snášenlivost, porozumění pro druhé lidi.

... Otázka materiálního světa ...

MS: *Pokročme dále. Již jsme se toho dotkli vztahu k bohatství. Jak vnímáte akcent kladený v současné době na hmotné statky? Přílišný důraz na materiální stránku může škodit. Již v Bibli se*

říká: „Hledejte boží království a vše ostatní vám bude přidáno.“ To znamená, nebojte se zbytečně za pošetilostmi doby.

OKV: To máte tak. Dnes, když rodiče chtějí dětem dát drahý dárek k vánocům, tak si na to vypůjčí v bance. Když jsem byla dítětem a neměli jsme na to, tak se nám řeklo: „Bohužel nemáme na to“ a tím to haslo. O vánocích jsme si dárky dělali. Já jsem napsala pohádku, maminka ji ilustrovala. Dali jsme tento dárek mému bratrovi. Řešili jsme to tímto způsobem. Nesnažili jsme se cokoli získat za cenu neblahých následků. Když jsem se setkala s nějakými známými, kteří přijeli na Západ, velmi se divili, že nemám fritovací hrnec. Proč bych jej měla, když jej nepotřebuji, nebo nechci. Mám jej mít z toho důvodu, že hrnec mají všichni, že je to móda? Materialismus ve společnosti vnímám jako neblahou ideu. Jsou jiné důležité věci, které jsou krásné. Na co člověk má mít několik aut?

MS: *Setkáváme se s postojem, že úspěšný v současné společnosti je ten, kdo „má“.*

OKV: Je to však krátkozraký pohled na věc.

... Média ...

MS: *Nyní bych otevřel otázku médií, jimž jste zasvětila svůj život. Ten je spojen se stanicí Rádio Svobodná Evropa. Než se detailněji podíváme na význam této stanice, položil bych obecný dotaz. Jakou roli měli média před rokem 1989? Někdo o nich může uvažovat jako o hlásné troubě komunistického režimu, a proto zde vznikly stanice jako je ta vaše, aby vyvažovaly to, co bylo řečeno v oficiálních sdělovacích prostředcích.*

OKV: Myslím si, že žádný novinář by se neměl propůjčit takovému režimu, lidem lhát a zastírat skutečnost. Víím, že vznikaly krásné pořady, které neměly s politikou nic společného. Pamatuji si to z dětství. Je to otázka svědomí. Jestli toto chci dělat opravu pořádně, tak nemohu lidem lhát.

MS: *Novinář by měl mít ponětí o úctě k pravdě. To znamená, že lidé, kteří byli v Českém rozhlase, si museli připustit, že jsou v jiném ohledu sluhou režimu.*

OKV: Ano, někteří to poté poctivě řekli a někteří ne. Záleželo na postoji. Když vznikla Svobodná Evropa, generál Eisenhower tenkrát řekl: „Svobodná Evropa má jediný cíl, a to říkat lidem pravdu.“ To bylo nejdůležitější ze všeho. Byla to jediná zbraň, jak se Západ mohl bránit komunistické propagandě, která byla šířena i na Západě. Média ve východním bloku hlásala, že Západ chce válku a jiné výmysly. Prostě si myslím, že být novinářem v komunistickém režimu byla choulostivá záležitost. Nechci soudit, ale myslím si, že jednoho dne byl každý postaven před situaci: „Nyní musím lhát.“

MS: *To pomohlo k vykrádání slov. Neměla patřičný obsah.*

... Rádio Svobodná Evropa ...

MS: *Ten se jim však snažili dávat lidé ve Svobodné Evropě. Začíná vysílat v roce 1951. Soudíte, že bez pomoci Američanů porobeným národům by tato instituce nevznikla?*

OKV: Určitě ne. Financovali to Američané a financují to do dnešních dnů. Samozřejmě idea vyšla z řad exulantů, a to hlavně československých exulantů.

MS: *To byl ten zásadní impuls ...*

OKV: ... pro vznik Svobodné Evropy.

MS: *V našem dialogu jste užila spojení: „Byl to boj o duši národa.“ Až tak patetické to bylo. Soudíte,*

že se lišily začátky a konec vysílání stanice pro Čechy. Lidé, kteří působili v padesátých letech, měli jiný úkol v době uvolnění režimu.

OKV: Jistě v počátku ten tón byl agresivnější, protože agresivnější byly komunistické režimy. V době, kdy se popravovalo, zavíralo do vězení, odsouzení těchto politik bylo ostřejší. Měli jsme například pořad se jménem „Zvolil jsem svobodu“, kde lidé vyprávěli, jakým způsobem se dostali na Západ, jak utekli přes hranice. To v pozdějších letech nebylo možné, protože to bylo považováno za neetické vyzývat lidi k tomu, aby opustili republiku. V dobách nejkrutějšího režimu to bylo nahlíženo za přiměřené. Pak vznikly úplně jiné pořady, jelikož u nás vyrostla nová generace. Leccos co bylo té předcházející generaci běžné a známé bylo nové generaci něčím úplně cizím. Podle toho se pořady musely také přizpůsobit. Víím, že když jsme zavedli záznamníkový telefon v polovině osmdesátých let, tak lidé nám začali telefonovat a ptali se nás, jelikož chtěli slyšet o tom a onom. Zavedli jsme například pořad „Vytočili jste číslo Svobodné Evropy“, v němž jsme odpovídali na dotazy. Pokud bych se měla vrátit, v padesátých letech jsme měli pořad „Voláme komunistickou stranu Československa“. Tam se uváděli komunisté, kteří týrali lidi v komunistických věznicích, neboť se tenkrát dařilo mnoha lidem z lágrů, z táborů nucených prací utíkat. Tento pořad se zrušil, když se komunistům podařilo útěkům zamezit.

MS: *Dá se říci, že Svobodná Evropa zachytila dvě vlny emigrantů. Týká se to roku 1948 a 1968.*

OKV: Ano, tak tomu je.

... Jinakost vysílání ...

MS: *Myslíte si, že Svobodná Evropa byla spojníkem lidí exilu s domovinou? Jiné stanice jako BBC, Hlas Ameriky, nebyly tak úzce propojeny ...*

OKV: Zcela určitě. Také styl vysílání ...

MS: *Nutné říci, že se vysílalo 20 hodin.*

OKV: Nejen to, ale důležité je, jak se k lidem mluvilo. Vzpomínám si, hlasatelé a redaktori Svobodné Evropy byli jako přátelé a členové rodiny. Takto je člověk bral. Lidé z BBC a Hlasu Ameriky to byli pánové a dámy, kteří nám něco zajímavého vyprávěli, ale neměli jsme k nim emocionální vztah a oni zase k nám. Naše slavná hudební redaktorka Rozina Jadrná Pokorná trávila celé dny prostě tím, že studovala dopisy svých posluchačů a přemýšlela o tom, jak jim odpovědět, co zajímavého jim říci. To byla náplň jejího života v rozhlase, tak to její posluchači cítili. Víím, že mi jednou napsal posluchač: „Víme, co si myslíte, jelikož to cítíme z vašeho hlasu.“ Vztah byl velmi intenzivní a vřelý.

MS: *Díky tomu se komunistický režim snažil „vpašovat“ své lidi do Svobodné Evropy. To je případ kapitána Minaříka.*

OKV: On se tam velice snažil, aby se stal redaktorem. Byl pouze hlasatel a nikdy redaktorem nebyl. Kdyby byl býval redaktorem, mohl by vysílání ovlivňovat, ale jako hlasatel ne. V jiných redakcích se to podařilo. Například do ruské redakce propašovali svého člověka KGB. Ten poté dosáhl toho, že se vysílalo, co se vysílat nemělo. Následně to vedlo k personálnímu zemětřesení.

... Rok 1989 a poté ...

MS: *Přišel rok 1989. Stav, o který se snažila Svobodná Evropa, se naplnil. Československo se stalo svobodným demokratickým státem. Jaká byla role Svobodné Evropy poté? Asi se omezovalo vysílání do zemí, kde byl splněn demokratický standard. Je vhodné připomenout, že v roce 1994 se Svobodná Evropa přesídlila z Mnichova do Prahy.*

OKV: Náš úkol jsme spatřovali v pomoci lidem na cestě k demokracii, k pochopení tržního kapitalismu, tedy v porozumění světu, do kterého vstupovali – ať to byl svět duchovní, či svět fyzický. Víím, že velký úspěch u studentů měl pořad Demokracie v teorii a praxi, kde jsme rozebírali různé demokratické systémy například ve Švédsku nebo v Americe. Vzájemně jsme je srovnávali, vykládali jsme, proč se liší. Co třeba funguje tam a nefunguje jinde. Jak se lišil náš systém za první republiky od amerického systému či v pozdějších letech německého. Řekla bych, že to bylo takové provázení na cestě k demokracii, protože k té je nutno vychovávat. Nenastala okamžitě, jakmile jsme dostali svobodu.

MS: *Bylo logické, že když bývalé komunistické státy střední Evropy dosáhly svobody, bude následovat postupné ukončení vysílání Svobodné Evropy pro tyto regiony.*

OKV: Ano, to jsme věděli. Samozřejmě jsme se pak snažili zjistit, jaké plány mají Američané s naším vysíláním. Z počátku tehdejší americký prezident George Bush starší pověřil komisi odborníků, která studovala poměry v osvobozených zemích. Doporučila vysílání ještě nejméně 10 let. To se týkalo nás, Československa (později České republiky) a Slovenska i Maďarska a Polska. Poté přišel Bill Clinton, který na to měl jiný názor. Ten chtěl vysílání v těchto jazycích hned zrušit v roce 1993.

MS: *Nakonec se to však nepovedlo.*

OKV: Bylo tolik protestů duchovních osobností, politických představitelů mezi nimi prezident Havel, ale i obyčejných lidí, že jeho záměr nebyl realizován. Například za Poláky se přimlouval Jan Pavel II. Nakonec jsme dostali možnost ve vysílání pokračovat. Věděli jsme, že jednoho dne to prostě skončí.

MS: *Oním dnem bylo září roku 2002.*

OKV: Ano, bylo to po atentátu na newyorské obchodní centrum. Američané se rozhodli, že rozšíří vysílání Svobodné Evropy a Rádia Svoboda do asijských zemí. Peníze, které se dávaly na naše vysílání, se přesunuly jinam.

MS: *Můžeme to vidět jako solidaritu s těmi potřebnými. My jsme již jistých mezí dosáhli, a nechť peníze slouží těm, kteří to potřebují. Lze tvrdit, že Svobodná Evropa hrála důležitou roli při objasnění fungování demokratického a kapitalistického řádu.*

OKV: Jistě. Uvedla bych několik příkladů. Například, když se jednalo o vstup České republiky NATO, ...

MS: *... což bylo v roce 1999, ...*

OKV: ... zde pro to nebylo v médiích velké nadšení. Ministerstvo obrany požádalo Svobodnou Evropu, aby vytvořila zvláštní pořad o tom, proč vstoupit do NATO. Tento pořad jsme dělali my a ne domácí médium. Dalším příkladem jsou pořady o Evropské unii. Vysílali jsme je od počátku usilování naší země o vstup do EU.

MS: *To byla opět spolupráce s profesorem Zdeňkem Sudou v pořadu Demokracie v teorii a praxi.*

OKV: Také jsme měli speciální pořady o Evropské unii, kde jsme četli z různých dokumentů.

... Důležitost v RFE/RL v Čechách ...

OKV: V době, kdy jsme vysílali, což bylo 8 let, co jsme se přistěhovali, tak zdejší domácí média neměla například porozumění pro otázky ekumenismu. Na toto téma jsme připravili pořady ještě za totality, ale i poté. Sama jsem se angažovala v procesu sbližování katolické církve a protestantských

církví. Měli jsme pořady, které Český rozhlas neměl. Například když v Husinci v roce 1996 poprvé byl pozván vysoký představitel katolické církve kardinál Miroslav Vlk, tak o tom nikdo nereferoval tak obsáhle jako Svobodná Evropa. Byla jsem tam osobně a vše jsem to natočila. Pak jsem z toho odvysílala zvláštní pořad, kdežto Český rozhlas se omezil na krátké konstatování. Další příkladem je, když kardinál Vlk a tehdejší synodní senior Českobratrské církve evangelické, Pavel Smetana, napsali společný dopis severoirským katolíkům a protestantům, kde je nabádali ke smíření ... Tento dopis měl v Severním Irsku obrovský dopad, ale u nás prakticky kromě Svobodné Evropy a církevních médií o tom nikdo nereferoval. Takovýchto příkladů bylo mnohem více.

MS: *Je dobré říci, že média byla v minulosti nevyspělá. Chyběli zde profesionálové.*

OKV: Lidé nerozuměli významu určitých věcí.

... Veřejnoprávnost a její význam ...

MS: *Nepřímo jsme se dotknuli veřejnoprávnosti. Nemyslíte si, že Svobodná Evropa zde suplovala jisté veřejnoprávní médium?*

OKV: Zcela jistě. Řekl to i kardinál Miloslav Vlk ve svém projevu na sympoziu o Svobodné Evropě, které uspořádala Česká křesťanská akademie v roce 2003. Řekl, že Svobodná Evropa právě suplovala úlohu svobodných médií za totality. Podle něj měla trojí úkol: říkat pravdu, dávat lidem naději, že se situace změní, udržovat společenství mezi těmi, kdo v to doufali. Pak to do jisté míry pokračovalo po našem příchodu do České republiky, protože byly specifické věci, které česká media zamlčovala – a to buď z nevědomosti, nebo že nechtěla. Týkalo se to otázek církve. Vzpomínám si, že když byly povodně na Moravě v roce 1997, tak tehdy české úřady pověřily katolickou charitu rozdávaním pomoci lidem, protože se mohly spolehnout na to, že to tam nikdo nerozkrade. Pouze Svobodná Evropa hlásila, kam si lidé pro pomoc mohou přijít. Když posluchač volal do Českého rozhlasu a ptal se, proč též nehlásí adresy, tak mu bylo řečeno, že nejsou „věřící“.

MS: *Mohli bychom to nazvat i diskriminací ...*

... Budování mediálního prostoru ...

MS: *Pokročme dále. Jak byste charakterizovala více jak dvacetiletí budování svobodných médií? Svobodná Evropa přispívala do mediálního prostoru, jednalo se o stanici, která byla financována Američany.*

OKV: Pochopitelně to trvalo dlouho. Také byla nutná generační výměna. Mladí novináři byli vychováni jinak. I tak nastaly různé problémy, neboť stále přetrvávaly různé mýty a nechuť například k emigrantům, církvim, k Němcům, k Američanům. To vedlo k tomu, že se některé příspěvky zkreslovaly. Byl zde ještě jeden problém, který přetrvává. Byla to neznalost cizích jazyků. Naši novináři jsou do značné míry závislí na České tiskové kanceláři. Co ona nepřinese, tak nemají též. To proto, že si na internetu nedovedou nalézt text v angličtině či němčině. To je jeden velký problém a já jsem to zjistila i v nedávných letech, že se zde o něčem nereferovalo, protože novináři si to neuměli přečíst.

MS: *Můžeme říci, že lidé, kteří prošli Svobodnou Evropou, byli na vysoké úrovni.*

OKV: Museli jsme znát alespoň jeden cizí jazyk.

MS: *Němčina, Angličtina.*

OKV: Používali jsme materiály z mezinárodních agentur. Zde je jeden klasický příklad. Před několika

lety americké ministerstvo zahraničí uveřejnilo zprávu o stavu náboženské situace ve světě. Česká republika byla v ní hodně kritizována z důvodu nevyřešených restitucí. Bohužel do českých médií se to nedostalo, jelikož to nepřinesla ČTK, nebo to přinesla velmi stručně a vynechala tam kritiku České republiky. Následně jsem mluvila s některými poslanci a ti vůbec nevěděli, že Česká republika byla v této věci kritizována. Pouze já jsem si to vyhledala na internetu a napsala jsem o tom zprávu pro Katolický týdeník a rádio Proglas. Ti to měli, jinak nikdo. Považovala jsem to za chybu.

MS: *I veřejnoprávní média selhávají. Soudíte, že neuspokojivá situace v médiích má souvislost s minulostí?*

OKV: Zcela jistě.

MS: *Nu, ale v médiích jsou mladí lidé.*

OKV: Ano, ale mnozí ještě byli vychováváni na školách komunistickými profesory a učiteli. Tam je zakopaný pes. My jsme v rádiu měli na stáži několik začínajících novinářů. Ti například zavrhli náš etický kodex, který jsme ve Svobodné Evropě uplatňovali. Tázali se, k čemu se zatěžovat nějakou etikou? Takový přístup do značné míry přetrvává. Jsou výjimky, jsou skvělí novináři, kteří si zaslouží pochvalu, ale jsou v naprosté menšině.

MS: *Soudíte, že výtky politiků na stranu novinářů jsou oprávněné?*

OKV: Řekla bych, že výtky, které politici vznášejí, jsou výtky, které oprávněné nejsou. To proto, že kritizují, když novinář projeví odvalu a na něco nepříjemného se jich zeptá. Nazývat novináře žumpou, hnojem a podobně, je podle mého názoru, čistě neslušné. To se ve vyspělé společnosti nedělá. Politikové právě nedostatky, které jsou v médiích, nekritizují, protože je nevidí.

... Tištěná média ...

MS: *Když jsem se setkal s vašimi kolegy, konstatovali, že například v oblasti tisku zaostáváme. Nemáme významný deník, rovnající se těm, které vychází v zahraničí. Velký rozdíl je mezi Frankfurter Allgemeine či The Times - a tím, co je u nás.*

OKV: Právě u nás je ten problém, že se míchá serióznost s bulvárem. V Německu či Anglii, když si koupíte noviny či časopis, víte, že toto je seriózní, a toto je bulvár. Podle toho se také zařídíte. V našem mediálním prostoru seriózní noviny přinesou věc, která je vyloženě bulvárního charakteru, nebo nestojí jim za to, aby šli za věcí dál, prošetřili pozadí. Řekla bych jeden příklad. Kardinál Vlk měl spor s vládou ohledně restitucí. Měl o tom tiskovou konferenci. Něco tam řekl. ČTK, která o jeho vystoupení přinesla velmi rychle zprávu, ten výrok trochu zkreslila. Všechny noviny a média přinesly zkreslenou verzi ČTK, i když novináři jednotlivých médií byli na tiskové konferenci a slyšeli, jak to kardinál řekl. Poté jsem se ptala jedné novinářky, která seděla náhodou vedle mě, viděla jsem, že si to natáčí, proč její noviny nepoužily to, co tam natočila, nýbrž zkreslenou verzi. Ona mi sdělila, že se jí zprávu nechtělo hledat.

MS: *Říkáte, pohodlnost ... Přesto vidíte světlo na konci tunelu? Existuje tiskové médium časopis, noviny, které by se v budoucnu mohlo rovnat západním?*

OKV: Bohužel, za nikoho nemohu dát ruku do ohně, protože vždy a všude jsem našla chybu. Buď se jednalo o chybu v překladu, nebo chybu ve faktech. Často se mě posluchači ptají, když někde dělám besedu, které české médium bych jim doporučila. V podstatě není ani jedno, za něž bych dala ruku do ohně. Vždy se tam naleznou nějaké prohřešky. Nedávno jsem viděla velice krásný pořad Národní klenoty. Zaměřoval se na různé památky. Tam byl krásný pořad o Zelené hoře, o chrámu svatého Jana Nepomuckého od Santiniho. Velice krásný pořad, ale nakonec tam moderátor říká, že stará

česká modlitba říká: „Svatý Jene Nepomuku, drž nad námi Čechy ruku, by nám Bůh dal, co dal tobě, by náš jazyk neshnil v hrobě.“ To však není stará česká modlitba, nýbrž epigram Karla Havlíčka Borovského. Takové chyby se dopouští? Člověk si pak říká, jak asi pravdivé jsou i ostatní informace, když toto odpovědný novinář neví.

MS: Říkáte si, že stará garda, která utvářela Svobodnou Evropu, byla na jiné úrovni ...

OKV: Jistě, to, co je možné u nás, není možné v seriózních západních médiích. I v Americe se stalo, že jedna stanice si spletla Českou republiku s Čečenskem. To se může stát, ale samozřejmě bylo velké pozdvižení, oprava a tak ... Stane se to jednou za čas, zejména v takovém rychlém referování, když je nějaká katastrofa. V pořadu, který je dlouho dopředu připravován, který by měli kontrolovat experti, by se to stát nemělo.

MS: Tuto část bychom mohli zakončit apelem: Novináři, prosím vás, pracujte na sobě, abyste dokázali pravdivě referovat o věcech, které ovlivňují chod světa. Někdy jsou však i v seriózních médiích prezentovány zprávy podružné, a to hlavní uniká.

... Ohlasy minulosti ...

MS: Nakonec bych naši pozornost obrátil ještě jednou k minulosti. V počátku se očekávalo, že komunistická strana zmizí z politické mapy České republiky či alespoň z Parlamentu České republiky. Jak vnímáte její působení, jelikož je to strana, která sice přistoupila ke korekci svého programu, ke společnosti se staví vstřícněji, přesto stále získává hlasy nespokojenců.

OKV: Neřekla bych, že se staví ke společnosti vstřícněji. Soudím, že lžou stejně, jako lhali dříve. Nedávno jsem četla některé úvahy Ferdinanda Peroutky o volbách v roce 1946. Přesně takové lži šířili tenkrát komunisté jako dnes.

MS: Soudíte, že tato strana nezměnila svůj vztah ke společnosti, když užívá slova, která jsou přívětivější.

OKV: Oni to vždy dělali. Vše bylo krásné, vše bylo skvělé, než však dostali do rukou moc. Pak se vše najednou změnilo. Je to stejné jako v roce 1938, kdy byla Československá republika ohrožena od hitlerovského Německa, tak intelektuálové sepsali petici: „Věrní zůstaneme demokratickým ideálům.“ Podepsali ji komunisté, a proto ji nepodepsal Karel Čapek, za což byl ukrutně zlými jazyky pronásledován převážně komunisty. Nesnesl, že komunisté, kteří nedodržovali demokratické principy, předstírali, že jsou jim věrní, a proto se s nimi nechtěl radit do stejné řady. S komunisty je to tak neustále. Dnes je to opět to stejné a zase se snaží lidi oklamat tvrzením, že chtějí pro náš národ pouze to nejlepší. S tím však naprosto nesouhlasím.

MS: Co to podle vás vypovídá o české společnosti? Po více jak dvaceti letech zde máme stranu, která se umísťuje na druhém, třetím místě ve stranických preferencích.

OKV: Naše společnost je dosti lehkověrná. Inklinuje ke snadným řešením. Doufám, že se lidé časem vzpamatují a že uvidí, co vlastně za tím je. Komunistická strana využívá situace, že pravice nedělá nejšťastnější rozhodnutí. Objevují se různé skandály. Ty však za komunismu byly též, ...

MS: ... pouze se o nich nehovořilo.

OKV: Vzpomínám si, že moje maminka byla na návštěvě u svých známých, kteří byli komunisty. Jednou u nich byla a přišlo tam několik jejich přátel, intelektuálů, komunistů takových idealistických. Jeden se opozdil. Když konečně přišel, tak se jej ptali, proč se zdržel? On říká: „Velké defraudace ve straně.“ Všichni řekli: „Zase?“ Na tuto skutečnost se jednoduše zapomnělo.

MS: *Problém je, že člověk má krátkou paměť.*

OKV: Ano.

MS: *Lidé si vybavují idealizovaný svět mládí. Můžeme říci, že člověk je v tomto ohledu nepoučitelný. Řekla byste, že tato strana měla být zakázána? Václav Havel si podal ruku s panem Čalfou. Shodou okolností tento politik zajistil Havlovo zvolení, ale i to, že nedošlo k potrestání či jasnému odsouzení režimu.*

OKV: Jsem téhož názoru.

MS: *Nu, ale v roce 1993 přijat zákon o protiprávnosti komunistického režimu ...*

OKV: V tom můžeme spatřovat absurditu. Strana, která režim vytvořila, propagovala a propaguje do dnešních dnů, působí jako normální demokratická strana. To je dle mého názoru obrovská absurdita.

MS: *Také byla neochota soudců konat dle spravedlnosti. Nebylo jasně řečeno: „Pane Grebeníčku, škodil jste, a proto budete potrestán ...“ Je to však již na spravedlnosti boží. Myslíte si, že komunisté budou vždy pro nějakou skupinu lidí přitažliví, vždy se v naší společnosti najdou lidé, kteří budou volat, aby jim někdo zabezpečil jistý standard, jako tomu bylo v roce 1989.*

OKV: Takoví lidé jsou a budou v každé společnosti. Otázkou je, kolik jich bude.

MS: *To však též závisí na výchově. Opět se dostáváme k nutnosti vštěpovat hodnoty.*

... Omyl a výhled do budoucna ...

MS: *Obrátme list, jaký omyl se podle vás stal v rámci společenské transformace. Co byste uvedla jako hlavní nedostatek?*

OKV: Řekla bych, že je to nedostatek výchovy. Výchova k demokracii chyběla - a to byl hlavní problém.

MS: *To byla minulost, ale jakou vidíte budoucnost našeho národa, země v kontextu Evropské unie a globalizovaného světa? Stali jsme se součástí nadnárodních struktur jak v oblasti politické, tak ekonomické. Nutno říci, že budoucnost je velmi nejistá ...*

OKV: Před několika lety, než došlo k různým finančním krizím, to bylo jednodušší. Nyní je to složitější, protože máme zde Kypr, máme zde Řecko, Itálii, Španělsko. Byly to země, které si žily nad poměry, a zneužívaly výhod Evropské unie, ...

MS: *... pracovitosti Němců.*

OKV: V Anglii se lidé dávno bouřili, že vydělávají na lenochy v jiných zemích. Proč by to museli platit? Častokrát se ozývaly hlasy, aby Británie z Evropské unie vystoupila. Myslím si, že Evropská Unie sama o sobě je dobrou myšlenkou, pro Evropu měla obrovský přínos. Tím, že od té doby zde nebyly války. Člověk nikdy neví, co se může stát poté, až by nějaké státy ze společenství vystoupily, odešly či byly odejity. Celá evropská budoucnost by znejistěla, a to bych si rozhodně nepřála. Byla bych raději, kdyby se Evropská unie dál vyvíjela v pozitivním smyslu, všichni mohli využívat jejich výhod a nikdo je nezneužíval. To je velký problém a velký problém je nové rozšiřování EU.

P.S.:

MS: Jak jste se osobně účastnila obnovy demokracie a kapitalismu?

OKV: Přípravou pořadů v Rádiu Svobodná Evropa.

MS: Účastnila jste se kuponové privatizace, jakožto velké příležitosti obnovy kapitalismu?

OKV: Ne, žila jsem v zahraničí a neměla jsem československé občanství.

MS: Co jste říkala na rozdělení Československa na dvě samostatné republiky? Nezpůsobilo náhodou ono rozdělení eliminaci slovenského nacionalismu, což vedlo k lepší spolupráci v rámci Visegrádského společenství a také k opětovnému nalezení v Evropské unii?

OKV: Za tehdejších okolností to asi nešlo jinak, ale bylo to a je mi to líto.